

Sprotna priprava na pouk

Malokatera tema je med učitelji deležna tako različnih mnenj in pogledov kot sprotne priprava¹. Mnenja v tej zvezi so zelo različna: od tega, da je nepotrebna in nesmiselna, do tega, da mora vsebovati prav vsako podrobnost razčlenbe učne ure ali enote. Ne s prvo ne z drugo trditvijo se ne moremo povsem strinjati. S prvo zato, ker pripravo na pouk opredeljuje (zahteva) 119. člen Pravilnika o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja², ki omenja, da je delovna obveznost učitelja tudi priprava na pouk, ki se deli na sprotno vsebinsko in metodično pripravo in na pripravo didaktičnih pripomočkov. Pripravo na delo opredeljuje tudi Pravilnik o dokumentaciji v osnovni šoli, ki v tretji točki priloge navaja letno (letna razporeditev ciljev, standardov ter vsebine vzgojno-izobraževalnega in drugega strokovnega dela) in sprotno pripravo (metodična in vsebinska priprava na vzgojno-izobraževalno delo) strokovnega delavca na vzgojno-izobraževalno delo.³

Podobno so opredeljene sprotne priprave strokovnih delavcev v srednješolskem izobraževanju.⁴

Z drugo trditvijo se ni možno v celoti strinjati zato, ker je verjetno zelo podrobna razčlenba posameznih korakov in dejavnosti bolj smiselna za učitelje začetnike, ne pa nujno za izkušene učitelje, ki znajo voditi in usmerjati učni proces glede na trenutne odzive in posebnosti učencev,

ki jih še tako dobra sprotna priprava ne more ne vsebovati ne predvideti, pa tudi zato, ker oblika sprotne priprave ni predpisana. Iz tega izhaja, da je sprotna priprava obvezna, medtem ko je vsebinski zapis (oblika in vsebina) stvar učitelja, ki mora vendarle temeljiti na didaktično-metodičnih izhodiščih in (nikjer zapisanemu) osrednjemu namenu, da je vodilo in pomoč učitelju pri izvedbi šolske ure oz. pouka. Je stvar učiteljeve avtonomije, kjer sam določa, katere kurikularne sestavine bo načrtoval in kako natančno. Gotovo se pri sprotni pripravi ne moremo izogniti zapisu ciljev, oblik in metod vzgojno-izobraževalnega dela, pa tudi dejavnostim učitelja in učencev. Če je k pripravi priložen še nabor različnega učnega in drugega gradiva, ki ga bo učitelj uporabil, in druge prvine, še toliko bolje. Saj vendar tudi brez vnaprej pripravljenih sestavin za peko ali kuhanje ne moremo učinkovito speči ali skuhati kaj dobrega!

Zato smo poiskali tri različne primere sprotnih priprav. Prvi primer (Preglednica 1) izhaja iz podrobnega zapisa vseh kurikularnih prvin, drugi⁵ (Preglednica 2) in tretji primer (Preglednica 3) pa sta nekoliko posplošena zapisa, a še vedno dovolj natančna in po našem mnenju vsebujeta vse ključne prvine, ki naj bi jih imela priprava. Tretji primer tudi kaže, da lahko pri pripravi damo večji poudarek izbrani didaktični problematiki, ki je v prikazanem primeru formativno preverjanje (pristop). Naj dodamo, da je skrbno in namensko zapisana priprava podlaga oz. zagotovilo, da bo tako načrtovan pouk tudi kakovostno izpeljan. Kakovostna priprava je torej (vsaj v teoriji) nujen pogoj za kakovostno izpeljavo pouka. Vemo pa tudi, da še tako kakovostna priprava ne pomaga kaj dosti, če se kaj zalomi pri sami izpeljavi. V učilnici so vedno nepredvidene stvari in dogodki, ki zahtevajo sprotno prilagajanje in improvizacijo (spontanost), še bolj pa učiteljevo spretnost. Čeprav se s pripravo skušamo temu izogniti, pa to vedno ni možno.

1 Ob pisanju tega sestavka smo našli le eno novejšo diplomsko nalogo, in še to s področja zgodovine, ki se tiče problematike sprotne priprave (Sliško, I. (2014). Učiteljeva priprava na pouk zgodovine [Diplomsko delo]. Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta). Avtorica je podrobno razčlenila teoretične vidike načrtovanja in priložila primer sprotne priprave na kar 24 straneh. Sta pa o letni in sprotni pripravi pred leti pisala že I. Lipovšek in K. Cunder (NAČRTOVANJE POUKA (s primerom iz 7. razreda 9-letne OŠ; https://www.researchgate.net/profile/Igor-Lipovsek/publication/295329214_Lesson_Planning/links/5c2a2692851c4eab83541e/Lesson-Planning) in dodala nekaj praktičnih nasvetov, medtem ko je na spletu množica primerov sprotnih priprav, mnogo od teh tudi v domeni različnih založb, ki za vpogled zahtevajo prijavo ali registracijo uporabnika.

2 Uradni list RS, št. 16/07 – uradno prečiščeno besedilo in spremembe in dopolnitve Zakona od 2008 do 2022.

3 Uradni list RS, št. 61/12, 51/13 in 44/21: https://www.uradni-list.si/files/RS_-2012-061-02532-OB-P001-0000.PDF#!/pdf

4 Pravilnik o šolski dokumentaciji v srednješolskem izobraževanju iz l. 2018 in 2019 (40. člen): Uradni list RS, št. 30/18 in 70/19.

5 Primer sprotne priprave na spletni strani ZRSS je usklajen tudi s tem, kar pri inšpekcijskem nadzoru predvideva Inšpektorat RS za šolstvo in šport.

Preglednica 1: Primer podrobnega zapisa učne priprave

Šola:	Razred in oddelek:
Predmet:	Učitelj/ica:
Datum:	
Učna tema:	
Učna enota:	Število učnih ur:
Učne oblike:	
Učne metode:	
Učna sredstva:	
Učila:	Učni pripomočki:
Operativni učni cilji:	
Tip učne ure:	
Literatura:	

Časovno trajanje	Dejavnosti učitelja:	Dejavnosti učencev:	Učne oblike, tehnike, metode in učna sredstva:
Uvodni del			
Osrednji del			
Zaključni del			

Vir: Sliško, I. (2014). Učiteljeva priprava na pouk zgodovine [Diplomsko delo]. Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta

Preglednica 2: Primer zapisa učne priprave s ključnimi prvinami, ki ga učiteljem ponuja Zavod RS za šolstvo.

Učitelj:	Zavod:	Šolsko leto:
Program:	Predmet:	Razred/letnik (in oddelek)
Učni sklop/Učna enota:		
Vzgojno-izobraževalni cilji:		
Standardi znanja/Pričakovani dosežki/učni izidi:		
Tip učne ure: usvajanje, utrjevanje, preverjanje, ocenjevanje		
Učne metode: razlaga, pogovor, delo z besedilom, delo z zemljevidom, demonstracija, raziskovanje, praktično delo, eksperimentiranje, gibalne in druge dejavnosti, pisna dela, risanje, igra		
Predviden čas:	Učna oblika: frontalna, individualna, v dvojicah, skupinska	
Dejavnosti učenca		
Dodatni rubriki dejavnost učitelja in refleksija		

Vir: Zavod RS za šolstvo (b. d.). Digitalizirani učni načrti <https://dun.zrss.augmentech.si/#/priprava/sprotna>

Preglednica 3: Primer zapisa učne priprave za učno uro ali sklop s poudarkom na formativnem spremljanju

Učitelj:	Šola:	Predmet:	Razred:	Datum:
UČNI/TEMATSKI SKLOP:				Število ur:
UČNI NAČRT	OBLIKOVANO/NAČRTOVANO SKUPAJ Z UČENCI			
Učni cilji:	Nameni učenja:	Učne dejavnosti, metode:	Učenčevi izdelki oz. dokazi, ki izhajajo iz pogovorov ali opazovanj pri pouku:	
Standardi znanja / učni dosežki:	Kriteriji/merila uspešnosti:			
Minimalni standard:	Ugotovitve:			

Vir: Holcar Brunauer, A. in sod. (2016). Zakaj formativno spremljati. Priročnik za učitelje in strokovne delavce. Zvezek 2, Dokazi. Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Dotaknimo se še nekaterih sorodnih pojmov. To so t. i. tematske priprave, dnevne priprave, tedenske priprave in podobno. Teh pojmov zakonodaja ne omenja. Ne moremo reči, da so odveč, a vedeti je treba, čemu služijo, kakšen je njihov namen. Ali sklopna (tematska) priprava nadomešča sprotne? Kaj je dnevna priprava? Ali je to več urnih (sprotnih) priprav? Takšna in podobna vprašanja seveda zahtevajo odgovore, a jih je vsakokrat treba gledati z vidika namena (in včasih tudi z vidika zakonodaje oz. šolske inšpekcije). Tematska priprava je gotovo lahko tudi sprotna priprava, če poveže dve ali več ur v neko zaključeno celoto, medtem ko so tedenske priprave še bolj okvirne in se bolj kot podrobne didaktične in metodične artikulacije pouka tičejo organizacije pouka oz. njegovih oblik, delitve ciljev po urah ipd. Ker so sprotne priprave vezane z datumom izvedbe vzgojno-izobraževalnega dela, bomo na tovrstne tematske in dnevne

priprave zapisali še datum (ali več datumov izvedbe) in tako zadostili tudi zahtevam šolske inšpekcije.

Na koncu še razmislek, kdo lahko preverja pisanje sprotnih priprav. To je na prvem mestu ravnatelj, ki je odgovoren za potek vzgojno-izobraževalnega dela na šoli in lahko vpogleda v sprotne priprave ne glede na kakšne druge zakonske predpise, saj je pisanje sprotnih priprav, kakor smo videli na začetku, učiteljeva obveza. Glede na zakonodajo pa lahko do konca tekočega leta zahteva vpogled v sprotne priprave tudi šolska inšpekcija, če opravlja tovrsten pregled na neki šoli oz. pri nekem učitelju.

Zaključimo lahko, da sprotne priprave niso samo formalna stvar, ampak so pomembne zlasti z vidika kakovostne organizacije in izvedbe vzgojno-izobraževalnega dela.